

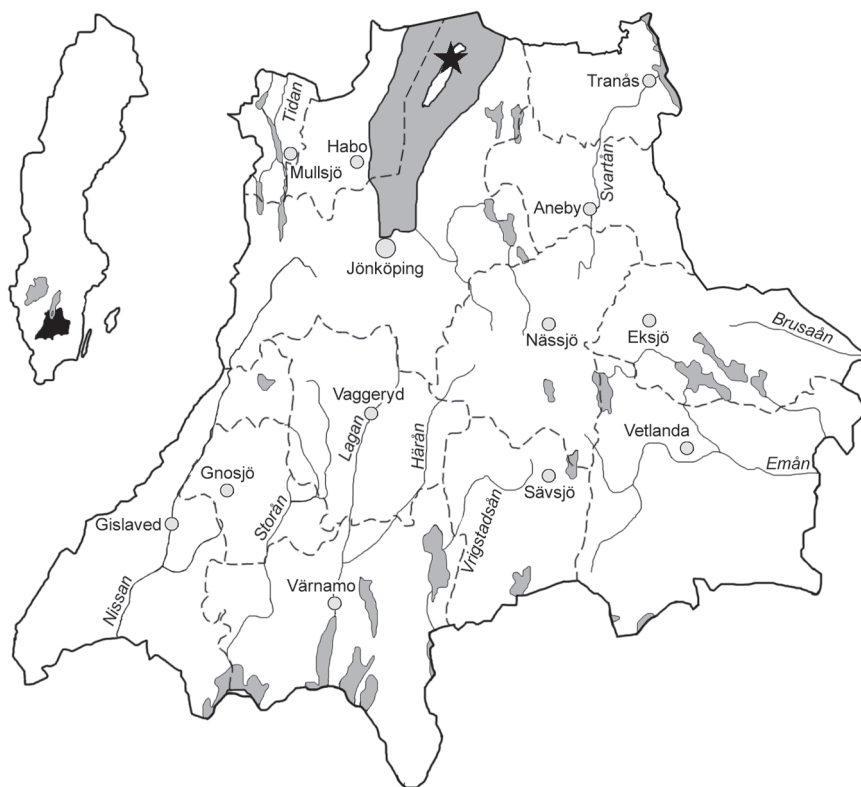
Säby 1:8 & 1:9

Arkeologisk utredning inför husbyggnation, Visingsö
socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län

Säby 1:8 & 1:9

Arkeologisk utredning inför husbyggnation, Visingsö socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län

Rapport, foto och ritningar: Jan Borg & Ådel V Franzén
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

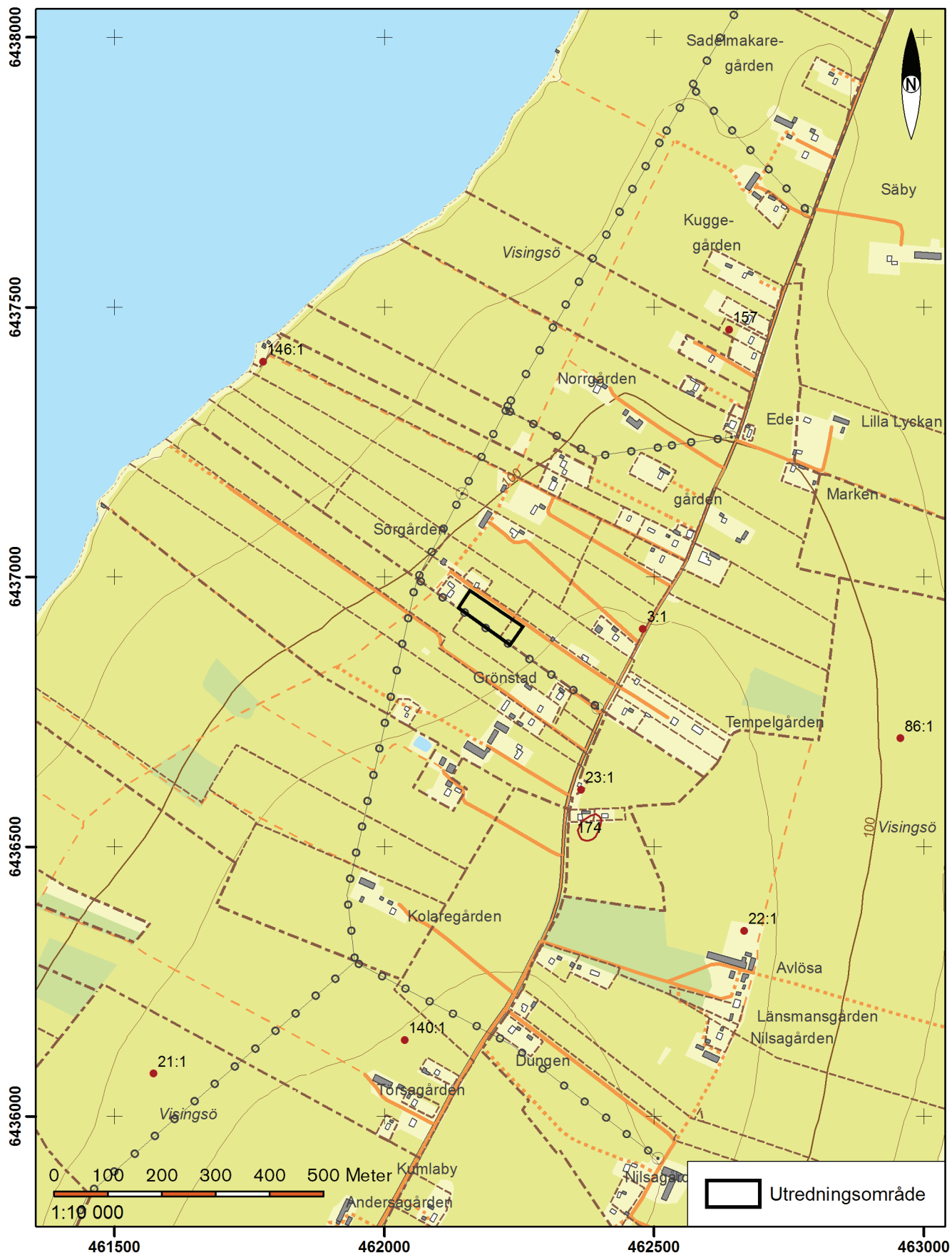
Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
Ur karta © Lantmäteriet. Medgivande MS2007/04833.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2012

Innehåll

Inledning.....	5
Målsättning och metod	5
Fornlämnings- och kulturmiljö.....	5
Resultat.....	6
Arkiv- och kartgenomgång.....	6
Fältarbetet.....	8
Sammanfattning.....	8
Åtgärdsförslag.....	9
Administrativa uppgifter.....	10
Referenser.....	11
Arkiv.....	11
Kartunderlag.....	11

FIGUR 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 07E7c. Skala 1:10 000

Inledning

Med anledning av planer på avstyckning av tomter inom fastigheterna Säby 1:8 och 1:9 för byggnation har Jönköpings läns museum utfört en arkeologisk utredning. Utredningsområdet är ca 4800 m² stort och utgörs nu av odlad mark i en svag västsluttning.

Arkiv- och kartanalyser gjordes av Ådel V Franzén, fält- och rapportansvarig är Jan Borg, båda antikvarier vid Jönköpings läns museum. Beställare av uppdraget är Christer Gunnerlind.

Målsättning och metod

Syftet med den arkeologiska utredningen är att fastställa eventuell förekomst av fasta fornlämningar eller kulturlämningar inom utredningsområdet. Detta har gjorts genom en arkiv och kartgenomgång samt sökschaktsgrävning i fält.

Fornlämnings- och kulturmiljö

På Visingsö finns mer än 800 kända fornlämningar. Från stenåldern härrör bland annat två hällkistor och talrika lösfynd. Ett antal större gravhögar av sydiskandinavisk typ, föremålsfynd samt även några skärvstenshögar tillhör bronsåldern. Från järnåldern finns spridda stensättningar och även domarringar samt inte minst fem gravfält. Två av dessa har ca 300 registrerade anläggningar vardera. Visingsö var centralort under yngre järnålder och äldre medeltid.

Ca 400 meter sydöst om utredningsområdet finns en skadad gravhög, ca 6 meter i diameter och med kantkedjan delvis synlig (Visingsö RAÄ 23:1) och ytterligare ett 50-tal åt söder fanns fram till 1917 ett gravfält från yngre järnålder som undersöktes av Arvid

FIGUR 2. Översiktsbild efter schaktning, från öst. Foto: J Borg.

Enqvist (Visingsö RAÄ 174). Fynd därifrån förvaras i Statens historiska museum (SHM 15978). Det är sannolikt att spåren efter de vikingatida gårdarna eller byn som hör till gravfältet står att finna inom radie av ca 500 till 1000 meter från gravfältet. Äldsta belägg för ortnamnet Säby är från 1294 och förleden sä, betyder "insjö" med efterleden 'by' eller 'gård'.

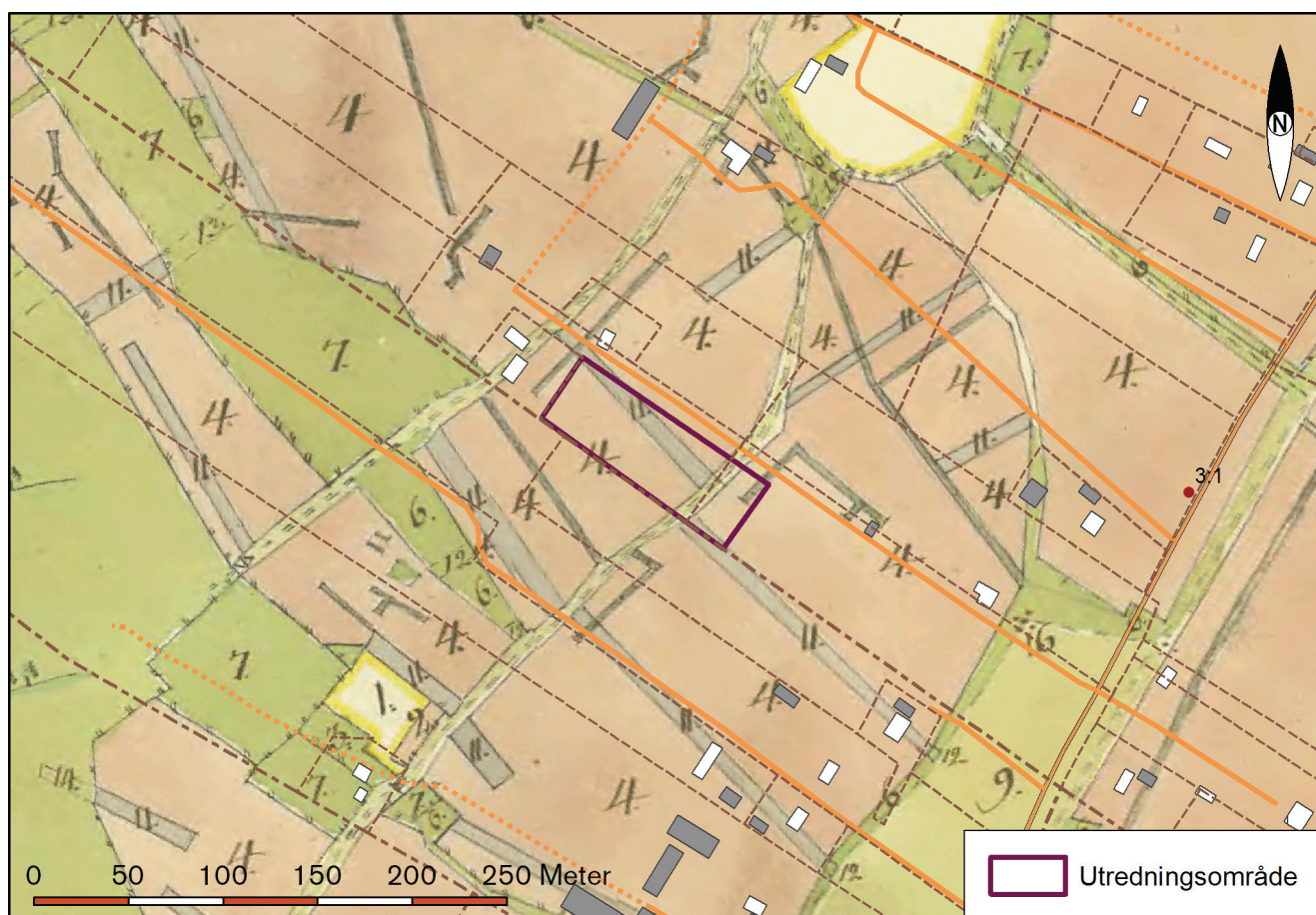
Resultat

Arkiv- och kartgenomgång

Genom utredningsområdet finns i de två äldre kartorna en väg som förbinder gården Grönstad i söder med byn Säby i norr. Vägen fortsätter sedan söderut. Vägen finns inte belagd i yngre kartor, till exempel är den inte med i ekonomiska kartan från 1950-talet. Däremot redovisas en skiftesgräns på 1950-talets karta i samma linje som vägen gick i kartorna från 1767 och 1802.

Om rester av vägen finns kvar bör den vara av intresse att undersöka arkeologiskt. Vägen försvann troligen under 1800-talet och har därför inte moderniserats eller anpassats till fordonstrafik. Vägen bör således kunna ses som ett slutet kommunikationshisto-

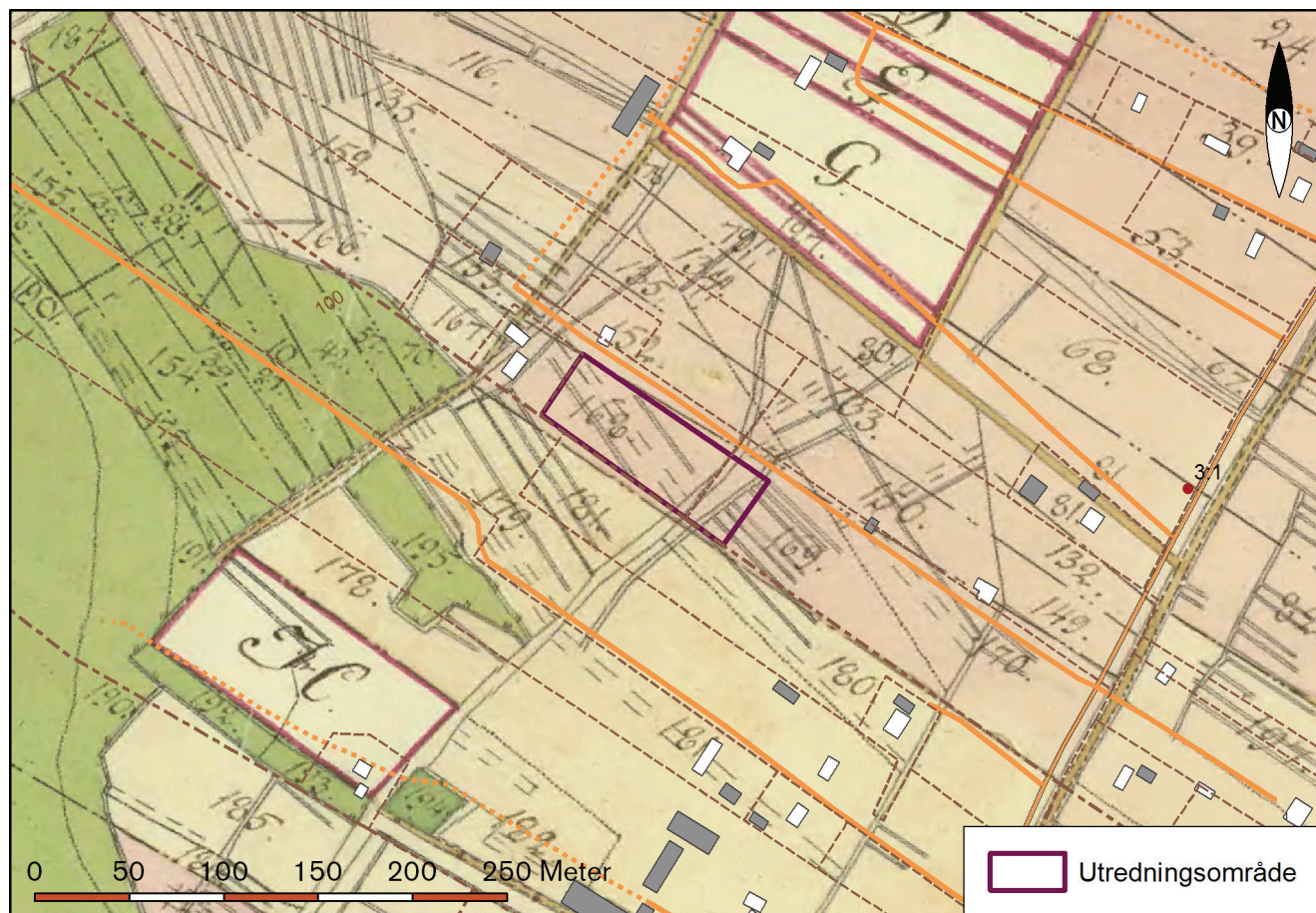
FIGUR 3. Utredningsområdet är beläget i ett av de två åker-gårdarna och beskrivs som: "Däruti åker av lermyllejord, slät, som genom tjänliga diken är förbättrad" (Avmätning på inägor 1767).

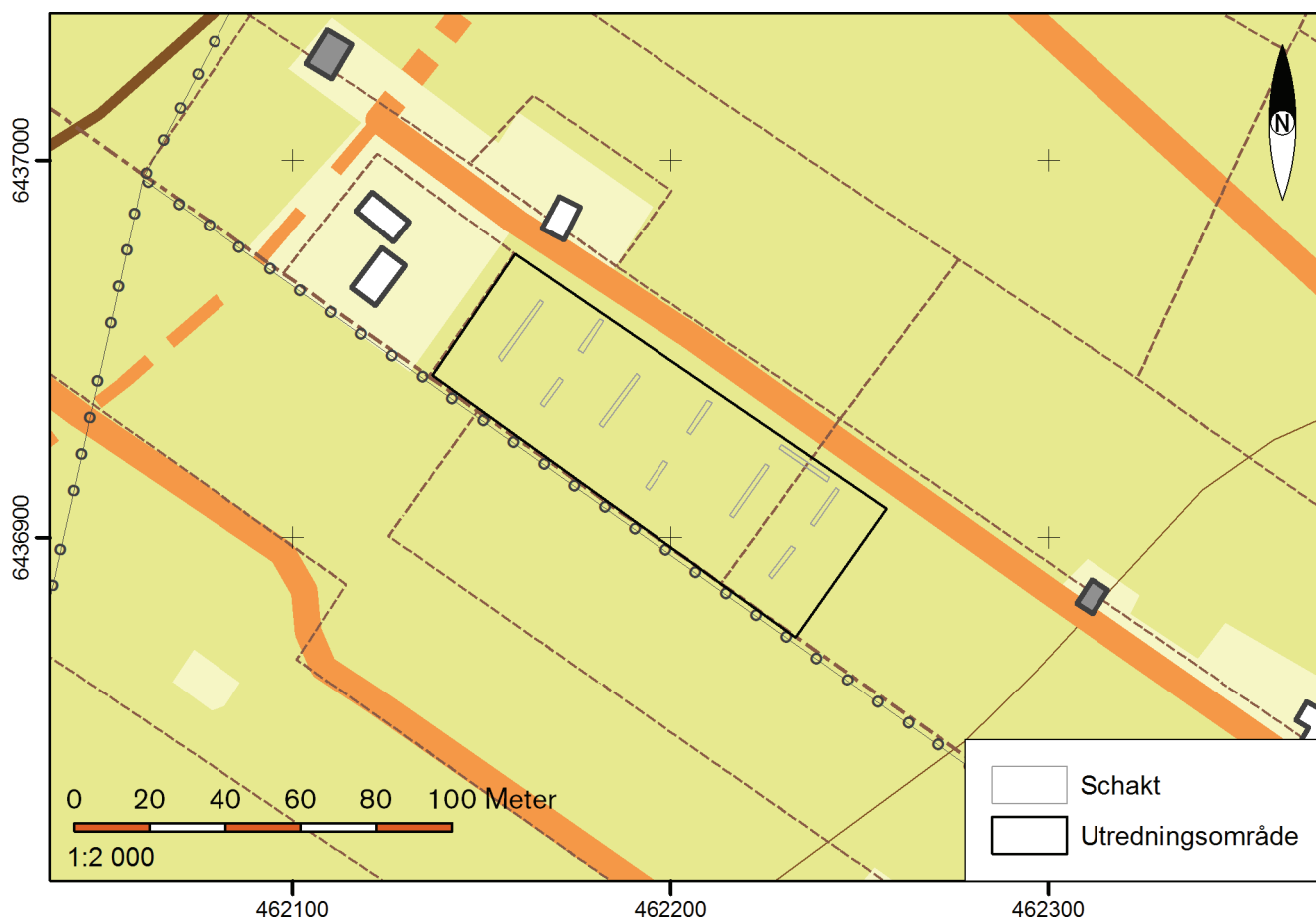

riskt objekt där lämningar efter människor och djur kan ha lagrats under flera hundra år fram till ca 1850-1900. Både gården Grönstad och den för småländska förhållanden stora byn, Säby, nämns redan på 1290-talet och vägen har högst sannolikt varit den viktigaste kommunikationsleden mellan Grönstad gårdstomt och Säby bytomt. Den har högst troligt inte utgjort fägata, då Säbys fägata går längre västerut och mynnar strax väster om Grönstad gårdstomt. Den större huvudvägen som förbundet norra och södra delarna av ön går längre österut. Vägsträckningen bör således ses som en väg i mitten av väghierarkin, inte huvudväg, inte ägoväg men en väg som förband gårdsenheterna lokalt.

Inom utredningsområdet kan även finnas spår efter åkerdiken. Längst i sydöst finns en liten bit av ett dike medtaget i kartan från 1767 och år 1802 finns minst tre större och mindre diken inom det ca 4 800 m² stora utredningsområdet. Kring sekelskiftet 1800 sker stora utdikningsprojekt på Visingsö och de flesta diken i åkermarken är från denna tid. I kartan från 1767 anges ju också att jorden borde förbättras genom dikning.

FIGUR 4. Utredningsområdet omtalas som en del av åkrarna "Långplöjor" och det aktuella ägonumret 168 har beteckningen "Stenåker" (Storskifte på inägor 1802).

FIGUR 5. Karta över grävda schakt. Skala 1:2 000.

Fältarbetet

Fältarbetet utfördes under en dag i slutet av januari 2012 och bestod av sökschaktsgrävning med maskin. Inom utredningsområdet grävdes tio schakt med en sammanlagd längd av ca 130 meter. Nio av schakten grävdes i nord-sydlig riktning. Inga fornlämningar påträffades i schakten. Det tionde schaktet grävdes i öst-västlig riktning där den äldre vägen, identifierad vid kartanalysen, har gått. Vägen kunde inte ses och troligtvis har spåren efter den förstörts av sentida plöjning.

Sammanfattning

Med anledning av planer på avstyckning av tomter inom fastigheterna Säby 1:8 och 1:9 för byggnation har Jönköpings läns museum utfört en arkeologisk utredning. Utredningsområdet är ca 4 800 m².

Inom utredningsområdet grävdes tio schakt med en sammanlagd längd av ca 130 meter. Inga fasta fornlämningar eller kulturhistoriska lämningar påträffades. Inte heller kunde det uppträckas några spår efter den väg som iaktogs vid kartanalysen.

Åtgärdsförslag

Inga fornlämningar påträffades inom schaktade ytor, varför några ytterligare åtgärder inte anses nödvändiga.

Länsmuseet har samrått med Länsstyrelsen angående åtgärdsförslagen.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-6451-11
Länsstyrelsens beslutsdatum: 2012-01-19
Jönköpings läns museums dnr: 357/11
Beställare: Christer Gunnerlind
Fält- och rapportansvarig: Jan Borg
Fältpersonal: Jan Borg
Fältarbetstid: 2012-01-25–2012-01-25
Län: Jönköpings län
Kommun: Jönköpings kommun
Socken: Visingsö socken
Fastighetsbeteckning: Säby 1:8 och 1:9
Belägenhet: Ekonomiska kartans blad 07E7c
Koordinater: x6436930 y462195
Koordinatsystem: SWEREF 99TM
Undersökningsyta: ca 4 800 m²
Tidigare undersökningar: –

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv. Jönköping.

Lantmateriverket.se

Kartunderlag

E127-28:1 Säby nr 1-7 Avmätning på inägor 1767 Jonas Duker.

E127-28:2 Säby nr 1-7 Storskifte på inägor 1802 Jonatan Montelin.

Arkeologisk rapport 2012:03
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM